

Allah'ın insana ruhundan üflemesi meselesi, sanki ruh O'nun zatının bir parçası imiş vehmini veriyor. Bu konuyu Allah'ın zatı hakkında düşünmenin yasak olduğu hakikatiyle birlikte açıklar mısınız?

Evvelâ şunu ifade edelim ki, insanları aldatan; Allah'ı ve O'nun sonsuz sıfatlarını kendilerine ve sair mahlukata kıyas etmeleridir. Hâlbuki ne Allah ne de sıfatları mahlûkattan ve mevcudattan hiçbir şeyle kıyas edilemez. Kıyas ancak aynı cins ve türler arasında yapılır. Allah mahlûkat ve mevcudattan münezze ve mukaddes olduğuna göre, bunlarla kıyası kabil değildir.

Cenab-ı Hak, vehimlerin tasavvurundan, zihinlerin takdirinden ve aklın ihatasından münezzehtir; suret ve cisim olarak vasıflandırılmaz ve şekil olarak hayal edilemez. İnsanın kalbi, zihni, akli ve hayalî mahlûk olduklarından, onlara gelen her şey de mahlûktur. Bu bakımdan, Cenab-ı Hak, zatında, sıfatlarında, fiillerinde mahlûkata benzemez. Zira Hâlık'ın hakikati başka, mahlûkatın mahiyeti başkadır. Hiçbir eser, ustasına benzemez. Meselâ, bir saat ne zatı, ne mahiyeti, ne sıfat ve fiilleri itibariyle ustasına benzemez. Bunların her ikisi de mahlûk cinsinden oldukları halde, aralarında bu kadar büyük bir mahiyet farklılığı vardır. O halde, bütün varlıkların Hâlık'ı olan Cenâb-ı Hakk'ın kudsî mahiyeti elbette ki, O'nun yarattığı hiç bir mahlûkun mahiyetine benzemez. Zira Cenab-ı Hak, maddeden münezze, zaman ve mekânla kayıtlı olmayan, bütün sıfatları sonsuz ve mutlak olan ezeli ve ebedî bir Zât-ı Akdestir. Mahlûkatın sıfatları ise kendileri gibi mahlûktur, hadistir, sınırlıdır.

İnsanların ekserisini tevhitte teccim ve teşbihe, yani Allah'a cisim isnad etmeye sürükleyen bu batıl ve yanlış kıyas ve kıyastır. "Allah'ın misli yoktur..." (*Şura, 42/11*). Akla, zihne, hayale gelen her şey mahlûk olduğuna göre, onlara ulûhiyet isnad etmek apaçık şirktir. Allah'ın zat, sıfat ve mahiyetini anlama hususunda akli beşer aciz kalır.

İkincisi; kâinat ve içindeki bütün varlıklar Allah'ın yaratması ile var olan şeylerdir. O varlıklara -hâşâ- O'nun Zat'ından kopup gelen bir şey nazarı ile bakmak küfürdür ve şirktir.

Üstad Hazretleri bu hakikati şöyle izah etmektedir:

"Amma ehl-i hakikat ise, verâset-i Nübüvvet sırrıyla ve Kur'ân'ın kat'î ifâdâtıyla görmüşler ki, âyine-i mevcudatta kudret ve irâde-i ilâhiye ile vücud bulan nakışlar Onun eserleridir. 'Heme ez ost' (HAŞİYE 1) tur; 'Heme ost' (HAŞİYE 2) değil. Eşyanın bir vücudu vardır ve o vücud bir derece sâbittir. Çendan o vücud, vücud-u Vâcibe nisbeten vehmî ve hayalî hükmünde zayıftır; fakat Kadîr-i

Ezelinin îcad ve irâde ve kudretiyle vardır."

"HAŞİYE 1: Yani her şey Ondandır. O îcad eder. **HAŞİYE 2:** Her şey O değil ki; '**Lâ mevcûde illâ Hû'** denilsin.'"(1)

Üçüncüsü, Allah'ı bir şeye benzetmek ekser insanların umumi bir hastalığı olmasından, Üstad Hazretlerinin şu ifadelerinden yola çıkarak geniş bir izah yapmaya çalışalım:

"İ'lem eyyühe'l-aziz! Cenab-ı Hakka malûm ve mâruf ünvanıyla bakacak olursan, meçhul ve menkûr olur. Çünkü, bu malûmiyet, örfî bir ülfet, taklidî bir sema'dır. Hakikati ilâm edecek bir ifade de değildir. Maahaza, o ünvanla fehme gelen mânâ, sıfât-ı mutlakayı beraberce alıp zihne ilka edemez. Ancak, Zât-ı Akdesi mülâhaza için bir nevi ünvanıdır. Amma Cenab-ı Hakka mevcud-u meçhul ünvanıyla bakılırsa, mârufiyet şuâları bir derece tebarüz eder. Ve kâinatta tecellî eden sıfât-ı mutlaka-i muhîta ile, bu mevsufun o ünvanıdan tulû etmesi ağır gelmez."(2)

Üstad Hazretlerinin; *"Hakikat-i mutlaka mukayyed enzâr ile ihâta edilmez"* cümlesiyle verdiği büyük ders bu gibi yanlışlara kapılmamak için en büyük bir irşat kapısıdır. Yâni, insanın sınırlı olan aklı, mutlak ve sonsuz hakikatleri ihata edemez, her yönüyle tam olarak bilemez. Bu hakikatlerin başında Allah'ın kudsî zatı ve sonsuz sıfatları gelir.

Gözün her gördüğü mahlûk olduğu gibi, aklın da her anladığı mahlûktur. O halde bir insan *"Cenâb-ı Hakk'a malûm ve ma'ruf ünvanıyla bakacak olursa"* Allah'ın zâtı ve sıfatlarının mahiyeti hakkında bildiğini sandığı şeyler bütünüyle yanlıştır, batıldır, hurafedir. Böyle hatalı bir bakış ile Allah bilinmemiş, meçhul kalmış olur.

İnsanın bilgileri ya düşünme yoluyla kendi aklının meyveleridir yahut çevresinde gördüğü ve işittiği şeylere dayanır. Allah'ın zâtı tefekkür edilmez, başkalarından duyulan ve örfe dayanan yanlış bilgiler de insana hak bir itikat kazandırmaz. Allah hakkında tek doğru bilgi kendi kelimelerinden ve elçileri olan peygamberlerden alınabilir. Bu hak bilgiye ve doğru inanca göre, 'Akıl, Allah'ın varlığını bilebilir, birliğine ulaşabilir, ama zâtının mahiyetini bilemez. O'nun sonsuz olan sıfatları da bu sınırlı akla sığmazlar.'

Cenâb-ı Hakk'a malum ünvanıyla bakan kişinin zihninde teşekkül eden farazî İlâh, onun kendi aklının mahsulüdür; ne vacib bir vücûda sahiptir, ne de sonsuz ve

mutlak sıfatlara. Bu kişi “Zât-ı Akdesi” kendi zihninde öyle mülâhaza etmiştir ve bu mülâhaza eksik ve batıldır.

“Cenâb-ı Hakk’a mevcud-u meçhul ünvanıyla bakılırsa, ma’rufiyet şuâları bir derece tebârüz eder.”

Bu hakikatin anlaşılmasında bize en büyük yardımcı kendi ruhumuzdur. İnsan, ruh hakkında ne söylese, büyük dese, küçük dese, mavi dese, yeşil dese hep hata eder. Fakat “Ruh vardır, ama mahiyeti bilinmez.” dediğinde ruh konusunda sağlam ve doğru bilginin kapısını çalmış olur.

Bir insan da Allah’a “varlığı şüphesiz, ama mahiyeti bilinmez” olarak inandığında, “ma’rufiyet şuâları” yâni Allah’ı hak bir inançla tanımanın ışıkları, nurları aklında ve kalbinde bir derece parlar; onun iç âlemini ve inanç dünyasını aydınlatır. O “mevcud-u meçhul”ün Zâtını mahiyetiyle bilmekten âciz olduğu gibi, sonsuz sıfatlarını bilmekten de âciz olduğunu itiraf eder, böylece bu sonsuzları O’na isnat etmesi kolay olur. “Ve kâinatta tecelli eden sifât-ı mutlaka-i muhita ile bu mevsufun o ünvardan tulû etmesi ağır gelmez.”

Dipnotlar:

(1) bk. [Lem'alar, Dokuzuncu Lem'a.](#)

(2) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Habbe.](#)